

Lasten ja huoltajien osallisuuden edistäminen lapsen varhaiskasvatussuunnitelman luomisessa

Kirsi Ruukki-Viinikka

Opinnäytetyö, AMK

Lokakuu 2024

Sosionomin tutkinto-ohjelma

Ruukki-Viinikka Kirsi

Lasten ja huoltajien osallisuuden edistäminen lapsen varhaiskasvatussuunnitelman luomisessa

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Lokakuu 2024, 46 sivua

Sosionomin tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Julkaisulupa avoimessa verkossa: kyllä

Tiivistelmä

Varhaiskasvatuslaki 540/2018 sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 määrittelevät lasten ja huoltajien osallisuuden osaksi varhaiskasvatusta ja toimintakulttuuria. Lapsen yksilöllistä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tulee sekä lasten, että huoltajien näkemykset ja mielipiteet huomioida. Opinnäytetyön tarkoitus on saada kasvattajilta selville, mitä tietoa lapsesta, lapsen kotiympäristöstä tulisi tietää ennen vasukeskustelua, sekä miten saatava tieto tukee lasten ja huoltajien osallisuutta vasukeskustelussa. Tavoitteena on luoda tutkimuksen tuloksista Vasun esitietolomake.

Tutkimus toteutettiin toimeksiantona Keuruun varhaiskasvatukseen laadullisena tutkimuksena. Tutkimusmenetelminä käytettiin ennakoivaa tiedonkeruuta ja puolistrukturoitua ryhmähaastattelua. Tutkimukseen osallistui 32 henkilöä, kymmenestä tiimistä, Keuruun varhaiskasvatuksen kolmesta yksiköstä.

Tutkimustuloksista on nähtävissä kasvatusyhteistyön merkitys. Lapsesta tarvitaan tietoa myös kotiympäristöstä, jotta tieto lapsesta ei perustu vain kasvattajälähtöiseen havainnointiin varhaiskasvatusympäristöstä, vaan jaettuun asiantuntijuuteen lapsesta. Lasten ja huoltajien osallisuutta nähdään tulosten mukaan tärkeänä lapsen vasun luomisessa, jotta lapsilähtöisyys ja lapsen etu varhaiskasvatuksessa voi toteutua.

Avainsanat (asiasanat)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, Vasukeskustelu, osallisuuden edistäminen, kasvatusyhteistyö

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

-

Ruukki-Viinikka Kirsi

Title and possible subtitle

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, October 2024, 46 pages.

Degree Programme in Social Services

Permission for open access publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The Early Childhood Education Act 540/2018 and the Basics of the Early Childhood Education Plan 2022 define the involvement of children and caregivers as part of early childhood education and culture. When drawing up the child's individual early childhood education plan, the views and opinions of both children and guardians should be taken into account.

The purpose of the thesis is to find out from the educators what information should be known about the child, the child's home environment before the vasu-conversation, and how the information provided supports the involvement of children and guardians in the early childhood education and care plan discussion. The aim is to create a Vasu pre-information form of the results of the study.

The study was carried out as a commission for early childhood education in Keuruu as qualitative research. The research methods used were predictive data collection and semi-structured group interviews. The study involved 32 people, from ten teams, from the three units of early childhood education in Keuruu.

The research results show the importance of educational cooperation. Information about the child is also needed about the home environment, so that the information about the child is based not only on educator-based observation of the early childhood education environment, but on shared expertise about the child. According to the results, the involvement of children and guardians is seen as important in the creation of the child's vasu, so that the child-oriented approach and the child's best interests in early childhood education can be realized.

Keywords/tags (subjects)

child early childhood education and care plan, early childhood education and care plan discussion, promoting inclusion, ECEC partnership

Miscellaneous (Confidential information)

-

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat	5
3	Yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma	7
4	Osallisuus varhaiskasvatuksessa	9
4.1	Osallisuus.....	9
4.2	Osallisuus, osallistuminen vai osallistaminen?	10
4.3	Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa	10
5	Yksilöllinen vasukeskustelu	13
6	Kasvatusyhteistyö.....	15
7	Tutkimuksen toteuttaminen	16
7.1	Tutkimustavoite ja tutkimuskysymykset.....	16
7.2	Tutkimusaineiston keruu ja menetelmät.....	17
7.3	Tutkimuksen toteuttaminen	18
7.4	Aineiston analyysi.....	20
7.4.1	Ennakoiva tiedonkeruu, tiimipohdinnat.....	21
7.4.2	Ryhmähaastattelu.....	21
8	Tulokset.....	22
8.1	Perheiltä tarvittava tieto	22
8.2	Saadun tiedon merkitys lapsen varhaiskasvatussuunnitelman luomisessa	27
8.3	Johtopäätökset.....	29
9	Pohdinta.....	32
9.1	Tutkimuseettiset huomiot ja luotettavuus	35
9.2	Hyödynnettävyys ja jatkotutkimukset	36
	Lähteet	38
	Liitteet	42
	Liite 1. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman esitietolomake	42
	Kuviot.....	19
	Kuvio 1: Vaiheittainen aineistonkeruu.....	19
	Kuvio 2: Tiedonkeruun vaiheet.....	20
	Taulukot.....	23
	Taulukko 1: Teemoittelu- Lapsi ja kasvatus	23
	Taulukko 2: Teemoittelu- Lapsen sosiaalinen verkosto.....	23

Taulukko 3: Teemoittelu- Päivittäistoiminnot	24
Taulukko 4: Teemoittelu- Mielenkiinnonkohteet	25
Taulukko 5: Teemoittelu- Vahvuudet, taidot, haasteet.....	26
Taulukko 6: Teemoittelu- Tunnetaidot	27
Taulukko 7: Teemoittelu- Toiveet varhaiskasvatukselle.....	27

1 Johdanto

Osallisuus määritellään yksilöllisenä kuulumisen tunteena johonkin ryhmään, missä yksilö kokee saavansa luottamusta ja mahdollisuutta vaikuttaa toimintaan, sekä kokemuksen tunteen merkityksellisenä olemisesta (Osallisuus on tunne siitä, että kuuluu johonkin 2018). Osallisuus nousee selvästi esille myös varhaiskasvatusta koskevissa asiakirjoissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) määritellään, että osallisuutta tulee edistää varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa kehittämällä tietoisesti toimintatapoja ja rakenteita. Laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa, tulee selvittää lapsen näkemykset ja mielipiteet, sekä ottaa huomioon huoltajien näkemykset, mitkä kuvaavat lapsen kehitystä, hyvinvointia, oppimista sekä tuen tarvetta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 12; 34). Myös Varhaiskasvatuslaki määrittelee osallisuuden osaksi varhaiskasvatusta (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 20 §).

Osallisuus käsitteenä ja ilmiönä varhaiskasvatuksen kentällä on nostanut pintaan edelleen hämmennystä, ajatuksia, jopa mielipiteitä ja tunteita. Vaikka osallisuudesta on puhuttu yhä enemmän määrin päivähoitolain muututtua varhaiskasvatuslaiksi 2015, on sen vakiinnuttaminen varhaiskasvatuksen arjen toimintatapoihin edelleen haasteellista. Osallisuus on kiinni kasvattajien asenteista ja omista toimintatavoista. Vanhoista, 90-luvun aikuislähtöisistä kasvatustavoista on päästettävä irti, jotta 2020-luvun jokaisen varhaiskasvatukseen osallistuvan, niin lapsen, huoltajan, kuin kasvattajankin osallisuus mahdollistuu.

Osallisuuden teema on noussut jälleen alkuvuodesta 2024 esille Keuruun varhaiskasvatuksen henkilöstöpalaverissa, puhuttaessa lapsen ja huoltajien osallisuudesta lapsen varhaiskasvatussuunnitelman luomisessa. Keuruun varhaiskasvatuksen henkilöstön mukaan, lapsen varhaiskasvatussuunnitelman luomisessa, lapsen osallisuus painottuu työntekijöiden tekemään lapsen havainnointiin varhaiskasvatusympäristössä, sekä huoltajien kanssa käytyyn varhaiskasvatuksen kasvattajajohtoiseen keskusteluun. Jotta lapsen ja huoltajien osallisuus saadaan näkyvämmäksi varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, tulee siihen kiinnittää enemmän huomiota. Osallisuuden edistäminen edellyttää lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessin toimintatapojen kehittämistä ja uudelleen ajattelua.

Opinnäytetyö, osallisuuden edistämisestä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa, on työistetty toimeksiantona Keuruun kaupungin varhaiskasvatukseen. Opinnäytetyön tavoite on

luoda tutkimuksen pohjalta esitietolomake, minkä tarkoituksena on saada lasten ja huoltajien ääni enemmän kuuluville laadittaessa lapselle varhaiskasvatussuunnitelmaa. Jatkossa käytän varhaiskasvatussuunnitelma sanan tilalla myös vasua, lukemissujuvuuden helpottamiseksi. Tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena Keuruun varhaiskasvatuksessa työskenteleville kasvattajille. Tutkimuksen tarkoitus on saada selville kasvattajilta, mitä tietoja perheeltä tarvitaan lapsesta ja perheestä sekä miten nämä tiedot edistävät lapsen ja huoltajan osallisuutta lapsen vasun luomisessa.

Laajemmin osallisuutta vasun laatimisessa voisi käsitellä myös varhaiskasvatuksessa työskentelevien eri ammattihenkilöiden- tai varhaiskasvatuksen eri yhteistyöasiantuntijoiden näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa raja on tehty kasvattajilta saatuun tietoon osallisuuden edistämisestä.

Opinnäytetyöni keskeisimmiksi käsitteiksi ja teorian viitekehykseksi muodostui osallisuus, kasvatusyhteistyö sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, vasu. Tutkimuksessa sivutaan myös inklusiivisuuden käsitettä, sillä se on varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2022) kirjattu, osallisuutta edistävä toimintatapa, missä jokaisen varhaiskasvatuksessa olevan näkemyksiä, mielipiteitä ja aloitteita arvostetaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 34).

Tutkimuksen tiedonhaku tehtiin purkamalla tutkimuksen aihe yksittäisiksi asiasanoiksi. Asiasanoista muodostettiin sellaisenaan tiedonhaun hakusanoja. Tietoperustaa tutkimukseen haettiin tietokannoista Finna, SOTKANet, JYX ja Verkkokirjahylly (Alma Talent). Tiedonhaussa käytettiin hakusanoja ja hakulausekkeita mm. varhaiskasvatussuunnitelma AND osallisuus OR huoltajat ja varhaiskasvatussuunnitelma AND huoltajat AND yhteistyö. Hakutuloksia arvioitaessa hakulausekkeisiin oli sisällytettävä hakusana varhaiskasvatussuunnitelma, jotta hakutulokset kohdentuivat oikein. Jotta haut sisälsivät tutkimuksen kannalta relevanttia tietoa, tarkennettiin haku vertaisarvioituihin kohteisiin.

2 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Varhaiskasvatustilaki (540/2018) on varhaiskasvatuksen lähtökohta. Laissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen järjestämiseen, tuottamiseen, sekä tietovarentoon. (Varhaiskasvatustilaki 540/2018 1§.)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasta yksilöllisesti kasvun, kehityksen ja oppimisen osaluilla. Varhaiskasvatus nähdään laissa myös jokaisen lapsen oikeutena, osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua sekä osana Suomen koulutusjärjestelmää. Lailla pyritään myös turvaamaan jokaisen varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen tasa-arvoista kohtelua ja yhdenvertaisuutta, sekä ehkäisemään syrjäytymistä. (Mitä on varhaiskasvatus? N.d.)

Varhaiskasvatustilakiin kirjattiin 1.8.2022 lapsen oikeus tukeen, minkä vaatimus on tukea lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia yksilöllisemmin eri tuen tasoilla (Varhaiskasvatustilaki 540/2018 15 a §). Tämä lakiin tehty lisäys mahdollistaa entistä paremmin lapsen tasa-arvoista ja yhdenvertaista oppimista sekä ehkäisee syrjäytymistä, vahvistaen samalla lapsen osallisuutta.

Varhaiskasvatustussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen valtakunnallinen määräys ja ohjaus siitä, kuinka varhaiskasvatusta toteutetaan yhdenvertaisesti, jotta kaikilla lapsilla olisi yhtenevaiset edellytykset kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle. Varhaiskasvatustussuunnitelma on kolmitasoinen kokonaisuus, mihin kuuluu *valtakunnallinen varhaiskasvatustussuunnitelman perusteet*, *paikallinen varhaiskasvatustussuunnitelma* ja *lapsen varhaiskasvatustussuunnitelma*, mitä käsitellään tarkemmin omana kokonaisuutenaan kohdassa 3. (Varhaiskasvatustussuunnitelman perusteet 2022, 9.)

Varhaiskasvatustussuunnitelman perusteet 2022 ohjaa varhaiskasvatuksen järjestäjiä sekä antaa ohjeen paikallisen varhaiskasvatustussuunnitelman luomiseen ja toteuttamiseen. Viitteet mm. varhaiskasvatustilakiin (540/2018) yhdistävät perusteasiakirjan sisällön velvoittavaan lainsäädäntöön. (Varhaiskasvatustussuunnitelman perusteet 2022, 10.)

Varhaiskasvatus on suunnitelmallinen, tavoitteellinen sekä pedagogisesti painottuva, kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuus, missä painotetaan lapsen etua ja tarpeita. Varhaiskasvatustussuun-

nitelman perusteiden tarkoitus on tukea ja ohjata valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä. Sen tehtävä on myös edistää laadukasta ja yhdenvertaista varhaiskasvatusta Suomessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 10.)

Jokaisen kunnan tulee laatia **paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma**. Suunnitelma on velvoittava ja sitä arvioidaan ja kehitetään sovitusti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 10.)

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan pohjautuen valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Suunnitelma tarkentaa ja luo oman leimansa ja painoituksensa kunkin kaupungin varhaiskasvatukseen. Sen tarkoitus on määritellä, ohjata ja tukea paikallisesti järjestettävää varhaiskasvatusta, sekä toimia pedagogisena työvälineenä varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Vaikka paikallisessa suunnitelmassa näkyy omaleimaisuus, ei siitä kuitenkaan saa jättää pois mitään varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tai varhaiskasvatuslain edellyttämiä, vaatimia sisältöjä. (Costiander, Kaplin-Sainio, Rehn ym.2023.)

Kun paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laaditaan ja kehitetään, annetaan mahdollisuus henkilöstön, huoltajien sekä lasten osallistua työhön. Jotta kasvun ja oppimisen polku jatkuisi eheänä esi- ja perusopetukseen saakka, osallistuvat myös sitä työtä tekevät henkilöt varhaiskasvatussuunnitelmaan laatimis- ja kehittämistyöhön. Myös eri sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kunnan eri hallinnonaloilla työtehtävissä työskentelevät otetaan mukaan yhteistyöhön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 11.)

Keuruulla varhaiskasvatuksessa painotetaan vuosittain tavoitteita, mitkä kirjataan toimintakausisuunnitelmaan syksyisin ja arvioidaan kauden päätteeksi. Toimintaa kehitetään ja tavoitteita muokataan seuraavalle kaudelle arvioinnin tulosten mukaan. Tulokset perustuvat asiakastyytyväisyyskyselyyn, mikä toteutetaan huhtikuussa vuosittain. Asiakastyytyväisyyskysely on yksi osallisuuden lisäämisen keino Keuruun varhaiskasvatuksessa. Tulokset käsitellään varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken ja ne julkaistaan Keuruun kaupungin lautakunnassa sekä pöytäkirjan liitteenä. (Keuruun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 17; 64.) Keuruun varhaiskasvatussuunnitelmassa lasten osallisuutta tuetaan kohtaamalla jokainen lapsi sensitiivisesti, luomalla myönteisiä kokemuksia kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta sekä otetaan huomioon lasten aloitteita pedagogisen toiminnan suunnittelussa. (Keuruun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 29).

3 Yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma

Lapselle on varhaiskasvatuksessa tehty vasuja jo 2000- luvun alusta lähtien. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2005, varhaiskasvatuksessa nähtiin tärkeänä lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi, jotta lapsi saa tarvitsemiaan edellytyksiä kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Puhuttiin myös kasvatuskumppanuudesta, missä perheiden ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan yhteinen kasvatustehtävä oli luoda lapsen arjesta mielekäs kokonaisuus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11; 15.) Muutosta on tapahtunut tähän päivään. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2022 mukaan, varhaiskasvatus nähdään osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua, sekä osana koulutusjärjestelmää. Puhutaan lapsen inklusiivisista kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksistä. Kasvatuskumppanuus on muuttunut käsitteenä kasvatusyhteistyöksi ja laajentunut huomioimaan lapsen lisäksi koko perheen ja vanhemmuuden. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 9; 37.)

Yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma on tänä päivänä velvoittava, salassapidettävä asiakirja, mikä laaditaan lapsen aloitettua varhaiskasvatuksessa ja arvioidaan vähintään kerran toimintakauden aikana. Vasussa tulee huomioida pedagoginen jatkumo aina esiopetukseen asti, jolloin vasu muuttuu esiopetuksen esiopetussuunnitelmaksi. Vasun laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö yhteistyössä muiden varhaiskasvatuksen ammattihenkilöiden kanssa. Tarvittaessa mukaan otetaan myös muita asiantuntijoita ja tahoja, mitkä tukevat lapsen kehitystä ja oppimista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 12-13; Sandberg 2021, 26-28.) Tällaisia tahoja voivat olla esimerkiksi lasten varhaiskasvatuksen erityisopettaja, neuvolan terveydenhoitaja tai perhetyöntekijä. Puhutaan monialaisesta yhteistyöstä lapsen parhaaksi.

Lapsen vasun luominen lähtee liikkeelle lapsen edun ja tarpeiden kokonaisvaltaisen kasvun, hoidon ja huolenpidon lähtökohdista. Kasvattajan on tunnettava lapsi, lapsen vahvuudet, mielenkiinnonkohteet sekä yksilölliset tarpeet. Huomioon on otettava myös lapsen kieli, kulttuuri ja katsomuksellinen tausta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 12.) Siltä istumalta ei siis voi lapsen vasua lähteä luomaan. Kasvattajan on tutustuttava lapseen ja hänen perheeseen, sekä luotava luottamuksellista suhdetta lapsen huoltajiin. Sandberg (2021) puhuu vasusta myös lapsen karttana. Mitä tarkempi kartta on, sen helpompi on löytää perille, eli päästä toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin. (Sandberg 2021, 27-28.)

Lapsen vasuun kirjataan varhaiskasvatuksen toiminnalle pedagogisia tavoitteita, mitkä ohjaavat varhaiskasvatuksen henkilöstön pedagogista toiminnan kokonaisuutta, tukien lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Ahosen (2017) mukaan vasut ovat saattaneet olla lapsen taito- ja harjoittelulista, mistä on puuttunut taitojen pedagoginen tukeminen (Ahonen 2017, 22-23). Lapsella nähdään olevan vahvuuksia ja harjoiteltavia taitoja ja yksilöllisiä tarpeita. Yksilöllistä ratkaisukeskeistä pedagogista kokonaisuutta lähdetään rakentamaan vahvuusperustaisesti. Lapsi tarvitsee ohjeita toimiaikseen ja oppiaikseen, ei kieltoja epäonnistuessaan. (Sandberg 2021, 20-21.) Pedagogisen tavoitteellisen toiminnan suunnittelu lähteekin lapsen mielenkiinnon kohteista ja hyvinvointia tukevista tarpeista. Jotta pedagogisesti painottuvaa toimintaa voidaan suunnitella, ovat lapsen huoltajat tärkeässä roolissa lapsensa asiantuntijoina kertomassa lapsen kasvusta, kehityksestä, hyvinvoinnista sekä sen hetkisistä lapsen mielenkiinnonkohteista. Ahonen (2017) on samaa mieltä sekä korostaa vielä kasvatuksellisten arvojen samankaltaisuutta, niin lapsen koti-, kuin varhaiskasvatusympäristössäkään. Tällaiseen samankaltaisuuteen päästään Ahosen mielestä vain keskustelemalla huoltajien kanssa. Erityisen tärkeänä keskustelua huoltajien kanssa pidetään silloin, kun lapselle rakennetaan tukea varhaiskasvatukseen. Tällöin toimintaa tukevien tavoitteiden lisäksi lapsen vasuun kirjataan lapselle mahdollisesti annettava tuki, miten tukea toteutetaan, miten tuki vaikuttaa lapsen kehitykseen, hyvinvointiin ja oppimiseen, sekä arvioi tukitoimien toteutumisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 12-13; Ahonen 2017, 123; 156).

Varhaiskasvatuslaki (540/2018) määrittelee lapsen mielipiteiden ja toivomuksien selvittämistä sekä huomioonottamista, huomioiden lapsen ikä ja kehitystaso suunniteltaessa varhaiskasvatusta. Lapselle on myös annettava varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin mahdollisuus. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 20§.) Lapsen osallisuus varhaiskasvatussuunnitelman luomisessa on näin ollen tärkeä osa kokonaisuutta. Jo lapsen osallistuminen suunnitteluun edistää lapsen osallisuutta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 34). Lapsen mielenkiinnonkohteiden ja toiveiden selvittäminen sekä niiden huomioiminen vasua laadittaessa on yksi kasvattajien tärkeimmistä tehtävistä ennen vasun luomista. Yhtenä varhaiskasvatuksen tärkeimpänä työkaluna mm. lapsen mielenkiinnonkohteiden selvittämisessä nähdään havainnointi. Lapsen ilmaistessaan kokonaisvaltaisesti jokaisena arjen hetkenä, on kasvattajan oltava aidosti läsnä havainnoissaan lasta ja sisäistettävä itselleen, mitä juuri sillä hetkellä havainnoi (Havainnointi ja pedagoginen tuki 3-5- vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa 2008, 44). Läsnä oleva kasvattaja on myös lapsen saatavilla ja vuorovaikuttamassa lapsen kanssa. Salmisen (2017) mukaan lapsen kehitystä ja oppimista voidaan edistää kasvattajan ja lapsen sensitiivisessä vuorovaikutuksessa.

(Salminen 2017, 163). Mitä paremmin kasvattaja on havainnoinut ja ollut sensitiivisessä vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, eli selvittänyt lapsen mielenkiinnonkohteita ja toiveita, on hänen sitä helpompaa lähteä luomaan varhaiskasvatuksen näkökulmasta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa yhdessä lapsen huoltajien kanssa.

4 Osallisuus varhaiskasvatuksessa

4.1 Osallisuus

Osallisuuden käsite johtaa juurensa Suomessa 1900-luvun loppuun, jolloin pyrkimyksenä oli todellinen kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen (Nivala & Ryyänen 2013, 11). Aikuisen maailmassa osallisuuden käsitettä on tietoisesti otettu käyttöön paljon aiemmin, kuin lasten keskuudessa. Nivala & Ryyänen (2021) kirjoittavat lasten ja nuorten osallisuudesta ja sen edistämisestä on alettu enemmässä määrin puhua vasta 2000-luvulle tultaessa. (Nivala & Ryyänen 2013, 12.) Lapsen ja nuoren osallisuus nähtiin tärkeäksi myös Suomen hallituksessa ja aihe nostettiin kehittämistavoitteeksi hallitusohjelmassa avaten Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011. Tavoitteena ohjelmalla on saada lapset ja nuoret aktiivisiksi yhteiskunnan toimijoiksi luomalla toimintaan systemaattisia menetelmiä, sekä toisena tavoitteena on tuoda lapsen ja nuoren oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi ikää vaatimalla tavalla. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011, 35.)

Osallisuuden määritelmiä on tänä päivänä useita. Kaikilla niille ominaista on kuitenkin samakaltainen päämäärä. Sekä Nivala (2021), että Nurmi (2011) kirjoittavat osallisuuden olevan yksilön subjektiivinen tunne ja tietoisuus, että tulee hyväksytyksi, kuulluksi ja nähdyksi yhteisön jäseneksi sellaisena kuin on (Nivala 2021; Nurmi 2011, 6). Osallisuuden vastakohtana nähdään osattomuus, ulkopuolisuus, ja syrjäytyminen. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohankkeen (Sokran) määritelmän mukaan osallisuus nähdään yksilön mahdollisuutena vaikuttaa omaan elämäänsä, sekä asioihin mitkä ovat yhteisiä. Yksilö sekä tuottaa, että nauttii yhteistä hyvää, tullen samalla kuulluksi ja kokevansa kuulumista. (Mitä osallisuus on ja miten sitä edistetään 2022.) Osallisuus voidaan määritellä myös yksilön oikeutena mm. tietoon ja palveluihin, sekä näiden kehittämismahdollisuuteen (Osallisuus ja yhdessä kehittäminen 2024).

4.2 Osallisuus, osallistuminen vai osallistaminen?

Nämä kolme samantapaista käsitettä kuvaavat yksilön toimijuutta yhteiskunnassa. Käsitteissä on kuitenkin selkeitä eroja liittyen yksilön kokemukseen toimijuudesta.

Osallistuminen on ulkoisen tahon määrittelemää ja yksilön tähän osallistumista. Osallistumiseen liitetään myös alhainen sitoutuminen ja jonkun toisen omistajuus. (Osallistaminen avaa mahdollisuuksia 2014.) Osallistaminen taas lähtee yksilön ja yhteisön määrittelemästä, mihin yhdessä pyritään vaikuttamaan. Demokratia, avoimuus ja prosessi liittyvät olennaisesti osallistamiseen. Demokratiassa yhteisö ja yksilö toimivat toiminnan toteuttajina, eivät kohteina. Avoimuus osallistamisessa ottaa mukaan erilaisia näkemyksiä ja yksilöitä pyrkien ulos aiemmista toimintamalleista, kohti uusia avoimia malleja. Prosessilla tarkoitetaan jatkuvaa kehittämistä, muovautumista avoimella ja demokraattisella lähestymistavalla. Osallistamiseen liittyy aina jollain tapaa yksilön kyky sietää epävarmuutta. Osallistaminen nähdään myös osana osallisuutta, jolloin mukana on sitoutuminen ja vastuu, perustuen myönteisyyteen. (Osallistaminen avaa mahdollisuuksia 2014). Osallistaminen nähdään vaateena, missä yksilö on passiivinen osallistuja. Olla mukana, koska pyydetään. Osallistuminen taas nähdään enemmän yksilön mahdollisuutena vaikuttaa. Osallistun, koska voin vaikuttaa tai näin pyydetään. (Osallisuus- sanastoa N.d.) Kummatkin käsitteet näyttäytyvät eräänlaisena vaatimuksena. Osallistaminen vielä voimakkaammin. Jotta voidaan puhua osallisuudesta, on ulkopuolisten pakotteiden ja epävarmuustekijöiden oltava minimaalisia, olemattomia. Yksilön toimijuus osallisuudessa näyttäytyy positiivisena kyvykkyytenä vaikuttaa omaan elämäänsä. Osallisuudessa yksilöllä on halu kuulua ja kokemus mahdollisuudesta vaikuttaa ja ottaa vastuuta (Osallisuus- sanastoa N.d.).

4.3 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa

Lapsi osallisuuden kontekstissa nähdään varhaiskasvatuksessa, varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen mukaan aktiivisena toimija, joka rakentaa maailmankuvaansa vuorovaikutuksessa toisiin toimiessaan yhteisössä (Turja 2017, 42). Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa näkyy myös selkeästi Lasten oikeuksien sopimuksessa sekä varhaiskasvatuslaissa lapsen oikeutena ilmaista mielipiteensä kaikissa häntä koskevissa asioissa. Määreeseen lisätään myös maininta ikä- ja kehitystaso huomioiden. Tutkijat näkevätkin tässä tulkinnanvaraa, niin palveluntarjoajien, kuin kasvattajien keskuudessa. (Heikka, Kettukangas, Turja & Heiskanen 2022.)

Lapsen osallisuuteen ja sen vahvistamiseen liittyy konkreettisesti lapsen sensitiivinen kohtaaminen, kuunteleminen ja heidän aloitteidensa huomioonottaminen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 29). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) ohjataan varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria inklusiivisuuteen, eli vahvistamaan osallisuutta, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Tällä tarkoitetaan eriarvoistavia piirteitä tunnistettaessa, niihin puuttumista johdonmukaisesti sensitiivisellä ja vastuullisella tavalla. Lasta tulee myös tukea inklusiivisesti niin, että hän voi omalla taitotasollaan osallistua toteutettavaan toimintaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 34; Muita käsitteitä n.d.) Turja (2017) puhuu myös kasvattajien pedagogisten syvärakenteiden muuttamisesta ja lasten osallisuuden jakamisesta toisille kasvattajille, jotta lasten osallisuutta voidaan tunnistaa ja alkaa kehittää osallisuuden kulttuuria varhaiskasvatuksessa. (Turja 2017, 55.) Osallisuuden rakenteet ovat olemassa, ne on vain valjastettava käyttöön.

Osallisuutta varhaiskasvatuksen eri konteksteissa on tutkittu paljon. Tulokulmina tutkimuksissa on ollut erityisesti kasvattajien, vanhempien ja lasten kokemukset osallisuuden kokemisesta varhaiskasvatuksessa. Karhila (2016) tutkimuksen mukaan sekä vanhemmat, että työntekijät pitävät osallisuutta tärkeänä. Osallisuus kuitenkin tulosten mukaan näkyy lapsille rajattuna ja kasvattajille pyrkimyksinä. (Karhila 2016, 57-58.) Mustosen & Räisäsen (2023, 30) tutkimuksen mukaan osallisuus liitetään osaksi laadukasta varhaiskasvatusta.

Osallisuuden käsite nousee myös varhaiskasvatukseen kohdistuvassa kirjallisuudessa hyvin esille. Teoksessa Valloittava varhaiskasvatus, Turja & Vuorisalo (2017) pitävät tärkeänä kasvattajien lapsille tarjoamia osaamisen kokemuksia ja demokraattisen yhteiselon harjoitteita, kuten kuuntelua, omien mielipiteiden julkituomista ja mielipiteiden perusteluja. Kasvattajien tehtävä on kirjoittajien mukaan tunnistaa ja löytää keinot, jotta lasten osallisuus mahdollistuu. (Turja & Vuorisalo 2017, 46-47.)

Sekä Turja (2017), että Salminen & Poikonen (2017) puhuvat siitä, kuinka lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa toteutuu, on kiinni kasvattajien taidoista tunnistaa osallisuuden mahdollisuuksia, jotta niitä voidaan vahvistaa ja tukea yksilöllisesti. Heidän mukaansa mahdollisuudet lähtevät aina aivan mikrotason kohtaamisesta ja kuulluksi tulemisesta kohti laajempaa osallisuuden prosessia. (Turja 2017, 47; Salminen & Poikonen 2017, 46–47). Tämän saman ajatuksen jakaa myös Heikka

ym (2022). Heidän mukaansa kasvattajalla on valtaa päättää, miten ja kuinka paljon lapselle kerrotaan, kuinka paljon lasta kuunnellaan ja annetaan mahdollisuuksia osallistua. (Heikka ym. 2022.) Toimiessaan toisten kanssa, lapset opettelevat osallisuuden taitoja, kuten vuorovaikutustaitoja sekä yhdessä sovittuja sääntöjä ja sopimuksia. Samalla heidän käsitys itsestään, toisista ja sosiaalisista taidoistaan kehittyy ja muovautuu. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 29). Näissä joka hetkissä tilanteissa, lasten toimiessa varhaiskasvatuksen arjessa, voidaan toteuttaa lasten osallisuutta siinä suhteessa, missä se on lapselle mahdollista, jos vain kasvattajat sen mahdollistavat.

Henkilöstön tekemät havainnot lapsista, heidän vuorovaikutussuhteistaan, sekä havainnot lapsiryhmästä suhteessa oppimisympäristöön, antavat henkilöstölle mahdollisuuden muokata käytäntöjä niin, että ne tukevat lapsen osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on myös tuottaa lapselle tietoa eri menetelmin, sekä antaa lapselle mahdollisuus ilmaista itseään eri menetelmien avulla ja tukea tätä kautta lapsen osallisuutta varhaiskasvatussympäristössä. Edellä mainitut esimerkkimenetelmät ovat yksi osa osallisuuden tukemista. Tärkein kaikista on henkilöstön ymmärtäminen, mitä lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa on, sekä lasten tukeminen itsensä ilmaisussa varmistaen, että heidät kuullaan ja huomioidaan asiaan kuuluvalla tavalla. (Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja arvioinnissa 2022, 12; 20.)

Keuruun varhaiskasvatussuunnitelmassa (2022) kerrotaan, että lapsen osallisuus huomioidaan toimintatapoja suunniteltaessa ja toteutettaessa pedagogista toimintaa. Henkilökunnan havainnoissa lapsia löydetään lapsia kiinnostavia aiheita ja teemoja, mitä hyödynnetään lasten kanssa tehtävässä pedagogisessa toiminnassa. Huomioimalla erilaiset kommunikointitavat mm. kuvallinen kommunikointi, tukiviittomat, elekieli, tuetaan lapsen osallisuutta viestinnässä. Toiminnassa näkyy myös inklusiivisuus. Lapsi kohdataan sensitiivisesti ja annetaan lapselle myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lapsi nähdään yksilönä omine vahvuuksineen, ominaisuuksineen ja mielenkiinnonkohteineen ryhmässä. Toimintaa suunnitellaan lapsen lähikehityksen vyöhykkeellä niin, että jokaisen lapsen on mahdollisuus osallistua. Henkilöstössä inklusiivisuuden ymmärtämistä tuetaan mm. erityispedagogiikan koulutuksilla. (Keuruu varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 29 ;49.)

5 Yksilöllinen vasukeskustelu

Varhaiskasvatussuunnitelmasta on aiemmin tutkimuksessa puhuttu lapsen karttana, suunnitelmana, mikä ohjaa varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa. Nämä pedagogista toimintaa ohjaavat yksilölliset suunnitelmat, vasut luodaan yhdessä keskustellen huoltajien kanssa.

Varhaiskasvatuksen arjessa huoltajan kanssa kohtaaminen ja keskustelu on päivittäistä, mutta vain pieniä mikrohetkiä kerrallaan, lasta tuodessa ja hakiessa. Nämä pienet kohtaamiset ovat kuitenkin niitä hetkiä, mitkä luovat mm. luottamusta, avoimuutta ja aitoa kiinnostusta huoltajia ja lasta kohtaan palapalalta, osallistaen samalla huoltajia lapsen arkeen varhaiskasvatuksen ympäristössä. Alasuutari (2010) puhuu vasukeskustelusta merkityksellisenä kohtaamisena. Hänen tekemän tutkimuksen mukaan huoltajat kokevat vasukeskustelut tärkeiksi kohtaamisiksi työntekijöiden kanssa. Tällöin osapuolilla on toisilleen aikaa syventyä lapsen asioihin. Toisaalta huoltajat kokivat myös keskustelun tärkeäksi siinä mielessä, että he saivat tietoa, kuinka lapsi pärjää varhaiskasvatuksen arjessa, sekä hänen mahdollisista haasteistaan. Samaan tutkimukseen pohjautuen, työntekijät kokivat vasukeskustelut merkityksellisinä kohtaamisina huoltajan kanssa. (Alasuutari 2010, 55; 59; 191.)

Vasukeskustelut ovat yksi varhaiskasvatuksen yhteistyömuoto, missä näkyy huoltajien osallisuus (Loukkola, Puroila & Uitto 2024, 136). Puhutaan myös varhaiskasvatuksen inklusiivisesta toimintakulttuurista, missä lähtökohtana on ainutlaatuinen lapsi, joka saa kehittyä, oppia ja toimia yhteisön jäsenenä. Inklusiivisuus nähdään myös lasten ja huoltajien aloitteita, mielipiteitä ja näkemyksiä kuulevana, näkevänä, huomiovana ja tukevana toimintatapana. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 31; 34). Huoltajat ovat lapsensa parhaita asiantuntijoita, kun puhutaan kotiympäristössä tapahtuvista asioista ja toimintatavoista, rutiineista. Varhaiskasvattajat taas näkevät lapsen varhaiskasvatuksen ympäristöissä ja tietävät lapsen vahvuudet, toimintavat sekä mahdolliset haasteet. Kun yhdistetään kotoa saatava tieto varhaiskasvatuksesta saatuun ja havainnoituun tietoon, voidaan luoda lapselle hänen kasvuaan, kehitystään ja oppimistaan palveleva pedagoginen suunnitelma. Sekä Salminen & Poikonen (2017), että Alasuutari (2010) mieltävät vasun niinkään tapahtumana merkitykselliseksi keskusteluksi vasuun osallistuvien osapuolten, huoltajien ja työntekijöiden välillä, missä olennaisena nähdään tiedon välittyminen lapsesta puolin ja toisin. (Salminen & Poikonen 2017, 64; Alasuutari 2010, 59.)

Tiedon välittymisen tavoite perustuu kasvatusyhteistyöhön, missä varhaiskasvatuksen ja perheen yhteinen sitoutuminen lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen mahdollistuu (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 37). Opetushallituksen ohjeissa huoltajille (N.d.) painotetaan keskustelun olevan luottamuksellinen, missä huoltajalla on mahdollisuus kysyä kasvattajalta lapsesta. Avoimuuden ja rehellisyyden kerrotaan olevan parhaaksi lapselle. (Tietoa varhaiskasvatuksesta vanhemmille ja huoltajille selkokielellä N.d.) Luottamuksellisen ja avoimen vasukeskustelun pohjana voidaan pitää arjen mikrokohtaamisissa rakennettua luottamussuhdetta.

Lapsen ja huoltajien osallisuutta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa on tutkittu suhteellisen paljon. Karkeasti tutkimuksista on nähtävillä, että osallisuus on kasvattajille selkeämpi käsite, kuin huoltajille, mutta kuinka sitä tasavertaisesti toteutetaan, koetaan haasteena. Kallijärven (2019) tutkimus toi ilmi itse lomakkeen haasteellisen kysymysasettelun, epätietoisuuden mitä vanhemmilta halutaan tietää ja vanhempien kiinnostuksen lapsensa varhaiskasvatusta kohtaan (Kallijärvi 2019, 29-30). Kallion (2017) tutkimuksesta tulee ilmi myös, että huoltajat eivät ymmärrä vasulomakkeen kysymyksiä (Kallio 2017, 52). Maallikko voisi ajatella, että huoltajille ei ole annettu tarpeeksi selkeitä ohjeita, mistä vasukeskustelussa on kyse.

Varhaiskasvatuksessa tasavertaisuuden, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden tavoittelu kaikessa varhaiskasvatuksen toiminnassa nähdään inklusiivina toimintatapana (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 34). Kasvattajan tulee valmistautua vasukeskusteluun. Kappaleessa yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma, kerrottiin havainnoinnin oleva yksi keino saada selville lapsen toimintatapoja ja mielenkiinnonkohteita. Usein myös ryhmän kasvattajat kokoontuvat tiimipalaveriin, missä jakavat havainnoimiaan asioita lapsesta ennen vasukeskustelua. Inklusiivisuuden ja osallisuuden nimissä, myös huoltajan tulee saada ennalta tietää mistä vasukeskustelussa keskustellaan. Sekä Kallijärven (2019), että Kallion (2019) tutkimukset osoittavat huoltajien epätietoisuuden lapsen vasusta. Osallisuuden toteutumisesta huoltajien kohdalla ei voida puhua näiden tutkimusten valossa, jos huoltajat kokevat epätietoisuutta. Ennen vasukeskustelua tapahtuvaa valmistelua tulee huoltajille ohjeistaa ja luoda tähän konkreettisia keinoja, jotta vasussa voidaan keskustella tasavertaisesti lapsesta ja toteuttaa kasvatusyhteistyötä. Alasuutarin (2010) mukaan varhaiskasvatus instituutiona tarjoaa puitteet tasavertaiselle kasvatusyhteistyölle vasukeskustelussa. Käytännössä on kuitenkin kyse kasvattajan

toimintatavasta ja tämä tapa toimia määrittää toteutettavaa kasvatusyhteistyön toteutumista vasukeskustelussa. (Alasuutari 2010, 98; 194-195.)

Alasuutari (2010) kuvaa myös vasukeskustelun haasteita. Hänen tutkimus osoittaa, että kasvattajan suhtautuminen omaan asiantuntijuuteen ja siihen, millä mittapuulla sitä tuo keskustelussa esille, on merkitystä kasvatusyhteistyössä ja jopa vuorovaikutustavassa. (Alasuutari 2010, 55.) Eerola-Pennanen & Turja (2017) mukailevat Alasuutarin asiantuntijuuden teemaa, puhuen kasvattajien inklusiivisten toimintaperiaatteiden valmiuksista ja asenteista, sekä käytettävissä olevista resursseista huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä (Eerola-Pennanen & Turja 2017, 204-205). Asiantuntijuus ja asiantuntijalähtöinen keskustelu nousevat selkeästi esille edellä mainittujen henkilöiden toimesta eri käsitteiden toimesta.

6 Kasvatusyhteistyö

Huoltajat ovat ensisijaisesti vastuussa lapsen kasvatuksesta. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea ja täydentää kotikasvatusta, sekä vastata varhaiskasvatuksen näkökulmasta lapsen hyvinvoinnista. Kasvatusyhteistyöllä on suuri merkitys lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä ja sitoutumisessa yhdessä sovittuihin asioihin. Kasvatusyhteistyön tulee perustua tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen ja kunnioitukseen, sekä luottamukseen osapuolten välillä. Jotta lapsi saa mahdollisimman hyvän alun varhaiskasvatuksessa, sekä muissa siirtymävaiheissa on kasvatusyhteistyön merkitys merkittävä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 9; 37–38.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu laadittaessa lapselle varhaiskasvatussuunnitelmaa, sekä suunnitellessa lapselle tukea varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatustaki (540/2018) niin ikään velvoittaa, että ”huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin”. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa puhutaan myös jaetusta tiedosta lapsen asioissa, mikä korostaa tasavertaisuutta henkilöstön ja huoltajien välillä. (Varhaiskasvatustaki 540/2018 20§; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 12; 60.) Velvoitteiden mukaan osallisuus kytkeytyy selkeästi kasvatusyhteistyöhön.

Keuruun varhaiskasvatussuunnitelmaan (2022) on kirjattu kasvatusyhteistyön tavoitteeksi perheen kasvatustyön tukeminen, huoltajien osallisuuden vahvistaminen huomioimalla tasa-arvoinen ja

kunnioittava vuorovaikutus, sekä järjestämällä lapsen varhaiskasvatuspalvelut huomioimalla lapsen yksilölliset tarpeet. Käytännöt, millä tavoitteisiin päästään liittyvät huoltajien tiedottamiseen, neuvontaan ja ohjaukseen. Kasvatusyhteistyö aloitetaan jo ennen lapsen varhaiskasvatuksen alkua perheen tutustumisella varhaiskasvatukseen mm. aloituskeskustelun muodossa. Tästä luonnollisena jatkumona, yhteistyössä huoltajien kanssa laaditaan lapselle lapsen vasu ja otetaan huomioon mahdollinen moniammatillinen ja monialainen yhteistyö, hyödyntäen paikallisia toimijoita. (Keuruun varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 30.)

Lapselle tukea rakennettaessa, huoltajien kanssa tehtävä kasvatusyhteistyö korostuu entisestään. Lapsen tuki suunnitellaan aina huomioiden lapsen kotiympäristö ja perhe. Nämä asiat myös kirjataan kasvatusyhteistyön ajatuksella lapsen vasuun. Varhaiskasvatuksen henkilöstön mahdollisuus olla yhteydessä lapsen asioissa muihin asiantuntijoihin perustuu aina huoltajilta saatuun lupaan. Myös kaikki tieto lapsesta kulkee huoltajien kautta tai huoltajien allekirjoittaman luvan kautta. (Keuruun varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 59.)

7 Tutkimuksen toteuttaminen

7.1 Tutkimustavoite ja tutkimuskysymykset

Laadullinen tutkimus perustuu tutkimuksesta saatuihin aineistoihin ja niiden pohjalta esitettyihin analyyseihin ja tuloksiin olemassa olevan teorian pohjalta (Juhila 2021). Tutkimuksessa teorian viitekehystenä on varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, sekä lasten ja huoltajien osallisuuden toteutuminen.

Keuruun kaupungin varhaiskasvatusyksiköissä laadittava lapsen vasu perustuu tällä hetkellä pääasiassa varhaiskasvatushenkilöstön havainnointeihin lapsesta päiväkotiympäristössä, sekä kasvattajajohtoiseen keskusteluun huoltajien kanssa. Jotta lapsen ja huoltajien osallisuutta saadaan enemmän näkyväksi varhaiskasvatussuunnitelman luomisessa, tulee paremmin saada selville huoltajien ja lasten näkemyksiä lapsen kehityksestä, hyvinvoinnista ja mielenkiinnonkohteista myöskin lapsen kotiympäristöstä.

Tutkimuksen tavoitteena oli luoda laadullisen tutkimuksen pohjalta esitietolomake, minkä tarkoituksena on tukea huoltajien ja lasten osallisuutta vasukeskustelussa saamalla heiltä tietoa lapsen kotiympäristöstä.

Vastauksia tutkimuksen tavoitteeseen haettiin seuraavilla kysymyksillä:

1. Millaista tietoa kasvattajat tarvitsevat perheiltä lapsen kotiympäristöstä tukemaan osallisuutta vasukeskustelussa?
2. Miten perheiltä saatu tieto lisää varhaiskasvatuksen työntekijöiden mielestä lasten ja perheen osallisuutta vasukeskustelussa?

7.2 Tutkimusaineiston keruu ja menetelmät

Tutkimus toteutettiin laadullisella tutkimuksella. Laadullinen tutkimus pyrkii löytämään ja kokoomaan kokonaisvaltaisesti asioita todellisesta elämästä, ei niinkään mittaa olemassa olevia asioita ja määreitä (Hirsjärvi 2016, 160–161). Laadullinen tutkimus ei myöskään vain pyri löytämään suoraa vastausta tutkimuskysymykseen, vaan saamaan rajattuja selityksiä (Hirsjärvi 2016, 126). Tutkimuksessa pyrittiin löytämään tutkittavien omakohtaisia, heidän tärkeimpinä pitämiään näkemyksiä lapsen kasvusta, kehitysestä ja oppimisesta. Juhilan (2021) mukaan laadullisen tutkimuksen yksi ominaispiirre on empiirisyys, tutkittavan kokemuksiin perustuvat aineistot ja näiden aineistojen laadullinen pohdinta. Laadullisuus näkyy myös tutkijan arvostuksena tutkittavan persoonaan ja kykyyn antaa henkilökohtaista tietoa tutkimukseen. (Juhila 2021.)

Laadullisen tutkimuksen tutkimusmenetelmä on tutkijan kanssakäymistä tutkittavan kanssa mm. haastattelun ja havainnoinnin keinoin. Tutkittavat valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisesti. Tärkeintä valitulla menetelmällä on saada valikoitujen tutkittavien oma ääni kuuluviin. (Hirsjärvi 2016, 164.) Tutkimukseen valikoitiin Keuruun varhaiskasvatuksen kentällä työskentelevät varhaiskasvatuksen työntekijät kohderyhmäksi ammattinimikkeeseen katsomatta. Tutkijana koin jokaisen työntekijän näkemyksen olevan arvokas. Myös eri ammattialojen edustajat varhaiskasvatuksessa, kuten lastenhoitajat, erityisvarhaiskasvatuksen lastenhoitajat, varhaiskasvatuksen opet-

tajat, sekä varhaiskasvatuksen sosionomit näkevät ja ajattelevat asioita eri näkökulmista, mikä rikasti tutkimuksen aineistoa. Tutkimukseen osallistuvia henkilöitä tavoiteltiin osallistuvaksi 50 henkilöä kymmenestä eri ryhmästä, Keuruun varhaiskasvatuksen kolmesta yksiköstä.

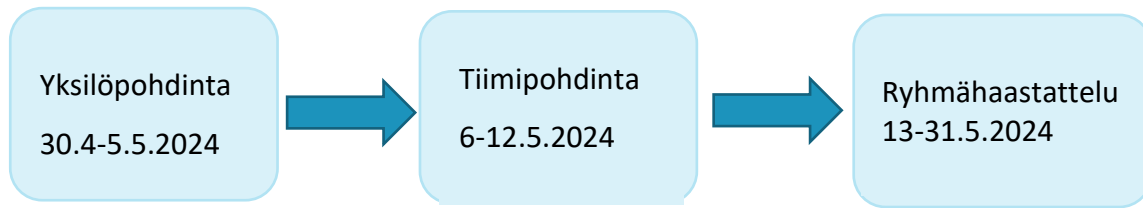
Aineistonkeruumenetelmät, mitä käytettiin tutkimusaineiston keruuseen, olivat ennakoiva tiedonkeruu yksilö- ja tiimipohdintana, sekä tiimin ryhmähaastattelu. Tutkimuksessa yksilö on yksittäinen työntekijä, tiimi on yksikön 3–4 työntekijästä koostuva ryhmä. Tutkimuksen tavoite oli ennakkovallalla tiedonkeruun yksilötasolla saada kerättyä jokaisen tutkimukseen osallistuvan henkilökohtaisia näkemyksiä lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta mahdollisimman monipuolisesti. Tiimipohdinnassa yksilölliset pohdinnat avattiin muulle ryhmälle ja yhdessä tiimin kesken valikoitiin viisi tärkeimmäksi koettua tiimin kesken ennen ryhmähaastattelua.

Menetelmävalinnan vaihteellisuus perustuu myös osin varhaiskasvatuksen työ- ja toimintatapoihin. Varhaiskasvatuksessa jokaisen työntekijän kokemukset, persoona, vahvuudet ja arvomaailma näkyvät lasten kanssa toimiessa ja ryhmän toimintatavoissa (Ahonen 2017, 30–31; 40). Jotta jokaisen tutkimukseen osallistuvan yksilölliset ajatukset saatiin esille, oli tietoa lähdettävä keräämään omista henkilökohtaisista pohdinnoista kohti yleisempää omassa tiimissä tapahtuvaa pohdintaa kohti.

7.3 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimusta edelsi Keuruun kolmeen varhaiskasvatusyksikköön 30.4.2024 sähköpostitse jakelulistoina lähetetty saatekirje ja ohje tutkimuksen vaihteellisesta etenemisestä aikatauluineen. Saatekirje oli tarkoitus saada lähetetyksi viikkoa aiemmin, mutta tutkijasta riippumattomista syistä saatekirjeen lähetys viivästyi. Viivästys ei kuitenkaan muuttanut tutkimuksen aikataulua, sillä liikkeellä oltiin hyvissä ajoin.

Tutkimustyön aineistonkeruu oli kolmivaiheinen. Vaiheet yksi ja kaksi olivat ennakoivan tiedonkeruun vaiheita ja kolmas oli puolistrukturoitu haastattelu. Ryhmähaastattelu ohjeistettiin toteutettavaksi, niin että tutkija oli yhteydessä tiimeihin sähköpostitse sopiakseen ajan ryhmähaastattelulle ohjeistettuna aikavälinä. Haastattelut suoritettiin paikanpäällä ryhmien omissa tiloissa ja yksi puhelimitse aikatauluhaasteiden vuoksi. Kuviossa 1. on kuvattu aineistonkeruun vaiheiden etenemisen aikataulu.

Kuvio 1: Vaiheittainen aineistonkeruu

Yksilöpohdinta oli ennakoivan tiedonkeruun ensimmäinen vaihe, missä tutkimukseen osallistunut pohti itsenäisesti ja kirjoitti paperille viisi tärkeintä asiaa, mitkä koki tärkeimmäksi tietää, ennen lapsen varhaiskasvatussuunnitelman luomista, lapselta ja perheeltä koskien lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Yksilöpohdintaa voidaan kuvata myös eräänlaisena tutkimuksen orietaatiovaiheena tiimipohdinnan vaiheelle.

Tiimipohdinta oli ennakoivan tiedonkeruun toinen vaihe. Tässä vaiheessa tiimin jäsenet kokosivat yhteen yksilöpohdinnan vaiheessa kirjoittamista asioista yhteiset viisi tärkeimmäksi kokeemaansa, ennalta tietoon haluttavaa asiaa, yksittäisten pohdintojen pohjalta.

Aikataulutus ensimmäisen ja toisen vaiheen pohdinnoilla oli tiukka, jotta tutkimukseen osallistuvien olisi helpompaa suorittaa pohdintaa, kun asiat ovat mielenpäällä, eikä niitä tarvitse palautella muistiin pitkän ajan takaa.

Ryhmähaastattelu oli tiedonkeruun kolmas vaihe. Haastattelu toteutettiin puolistrukturoidusti. Tällä tarkoitetaan haastattelua, missä kysymykset on laadittu ennakkoon ja ne esitetään kaikille haastateltaville samoina. Vastaukset ovat avoimia, mutta haastattelu pysyy sovittujen raamien sisällä. (Näpärä 2017.) Haastattelu antaa yksilölle mahdollisuuden tuoda esille asioita vapaasti aiheen ympärillä (Hirsjärvi 2016, 205). Kuviossa 2, on esitetty kolme tiedonkeruun vaihetta.

Kuvio 2: Tiedonkeruun vaiheet

Ryhmähaastattelussa tutkittavien oli mahdollisuus kertoa perusteluita tiimipohdinnan vaiheessa tärkeimmiksi kokemilleen viidelle asialle. Haastattelun maksimi kestoksi asetettiin kymmenen minuuttia, mikä laitettiin myös tiedoksi saatekirjeen tutkimusohjeeseen, sillä pitkien, useiden tiimien haastattelujen analysointi veisi tutkijalta paljon aikaa, jolloin tutkimuksen aikarajassa pysyminen olisi haasteellista. Haastattelu aloitettiin aina samalla tavalla, kysymyksellä: valitsitte tiimissänne viisi asiaa tärkeimmiksi, mitä haluatte tietää lapsesta ja perheestä ennen lapsen varhaiskasvatussuunnitelman luomista. Kertoisitteko mitkä ne ovat ja miksi.

Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin Officen Saneluohjelmalla, jotta niitä oli mahdollista käyttää tutkimuksessa osana analyysiä, tuloksia ja johtopäätöksiä. Haastattelumateriaali tallennettiin tutkijan OneDrive-Jamk tilille. Tiedonkeruunmateriaalit, eli yksilöpohdinnan ja tiimipohdinnan materiaalit säilytettiin lukollisessa postikaapissa, mihin vain tutkijalla oli pääsy. Tiimipohdinnassa tärkeimmäksi nostetut asiat kirjoitettiin sähköiseen muotoon Officen Word ohjelmalla, jotta niitä oli helpompi analysoida ja tunnistettavuus poistui.

Opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen tiedonkeruun materiaalit hävitetään asianmukaisesti silppurissa. Siihen asti, niitä säilytetään tutkijan lukollisessa kaapissa. Opinnäytetyötä on kirjattu ja tallennettu koko prosessin ajan tutkijan salasanoin suojatulle OneDrive- Jamk tilille. Opinnäytetyön materiaalit säilyvät Jamk OneDrive tilillä niin kauan kuin tutkija opiskelee Jamkissa (Aineiston säilytys ja välittäminen opinnäytetyön projektin aikana n.d.).

7.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysia sanotaan kiinnepisteeksi mihin tähdätään, kun tutkimus aloitetaan. Aineisto tarkistetaan ja selvitetään, onko aineistossa virheitä tai puutteita. (Hirsjärvi 2016, 221.) Tässä tutkimuksessa se tarkoittaa, olivatko osallistuneet tutkittavat kirjanneet omat yksilöpohdinnat, mistä tiimit olivat nostaneet viisi tärkeintä asiaa esille ja onko tutkija haastatellut kaikkia tutkimukseen osallistuvia tiimejä. Tietoja voidaan myös täydentää pyytämällä lisää vastauksia tai tarkennuksia (Hirsjärvi 2016, 222). Täydentäminen olisi tullut aineiston kohdalla kyseeseen, jos olisi tarvittu täsmennystä haastatteluvastauksiin tai kerättyyn materiaaliin. Analyysivaiheessa aineiston määrä koettiin riittäväksi. Tutkimuksessa ennakoivan tiedonkeruun aineisto ja ryhmähaastattelu analysoitiin erikseen. Tulosten tarkastelussa vedettiin yhteen analyysissä esiin tulleita havaintoja.

7.4.1 Ennakoiva tiedonkeruu, tiimipohdinnat

Ennakoivan tiedonkeruun tiimipohdinnat analysoitiin laadullisen tutkimuksen teemoittelulla. Aineiston teemoittelussa tutkimusaineistosta nousee esille tyypillisiä piirteitä ja asiakokonaisuuksia (Juhila n.d.). Tiimipohdinnan vaiheessa tiimit valitsivat viisi heidän mielestään tärkeintä asiaa, mitkä halusivat nostaa esille. Yksilöpohdintoista ei jäänyt valintojen jälkeen analysoitavaa materiaalia, sillä vain tiimipohdinnassa tärkeimmiksi asioiksi nostetuilla asioilla oli tutkimuksen kanalta merkitystä. Teemoittelulla tiimipohdinnat luokiteltiin ja koottiin ala- ja yläluokkiin. Teemoittelut on taulukoitu tutkimuksen tuloksiin.

Teemoittelu, mitä käsitellään enemmän tutkimuksen tuloksissa, aloitettiin lajittelemalla tiimipohdinnan paperilaput teemoittain lattialla. Asiat oli kirjattu, ohjeistuksesta huolimatta erilaisille lapuille. Selkeitä tunnistetietoja ei oltu kirjattu, mutta tutkimuksen luotettavuuden kannalta on pienimmätkin tunnistettavuudet poistettava. Tämän vuoksi luotiin Wordilla taulukko, mihin teemoiteltiin alkuperäinen aineisto ja luotiin ala- ja pääluokat (kts. Taulukot 1.). Tässä vaiheessa tunnistettavuus poistui kokonaan.

7.4.2 Ryhmähaastattelu

Haastattelun analysoitiin laadullisella aineiston analyysillä. Ennen haastattelun analyysia aineisto litteroitiin. Litterointi on äänitetyn puheen kirjoittamista tekstiksi (Tästä litteroinnissa on kyse 2022). Litterointiin käytettiin Officen saneluohjelmaa. Laadullisessa sisällönanalyysissä etsitään ja nimetään tutkimusaineistosta elementtejä, mitkä kertovat tutkijan mielestä jotain tutkittavasta asiasta (Vuori n.d.). Haastattelu toimii kerätyn materiaalin (tiimipohdinnat) rinnalla, haastateltavien perustellessa valintojaan tiimipohdinnan tärkeimmistä asioista. Litteroidussa aineistossa kirjaimet kuvaavat H haastattelua ja K haastatteluun osallistunutta kasvattajaa. Haastattelut on tunnistenumeroitu H1, H2 jne. Haastatteluihin osallistuneet kasvattajat on tunnistenumeroitu K1, K2 jne.

Taulukko 1: Teemoittelu- Lapsi ja kasvatus

Lähdetään semmoisen positiivisen kautta miettimään sitä lapsen luonnetta ja muutenkin sitä lapsen arkea. (H1K1)

Tunnetaidot kokonaisuus piti sisällään tunteiden käsittelyyn ja ristiriitojen selvittämiseen liittyviä teemoja. Miten esimerkiksi ristiriitatilanteissa kotona toimitaan? Tunne- ja kaveritaitoja on enemmässä määrin alettu painottamaan varhaiskasvatuksen arjen pedagogiikassa. Tunteista puhutaan, niitä sanoitetaan ja opetellaan reagoimaan omiin ja toisten tunteisiin asianmukaisella tavalla. Kasvattajat pitivät myös tärkeinä tietää huoltajien tapaa toimia ristiriitatilanteissa.

Alkuperäinen aineisto	Alaluokka	Pääluokka
<ul style="list-style-type: none"> Kuinka ilmaisee tunteita? Tunteiden ilmaisu ja käsittely Miten ristiriitatilanteissa toimitaan? 	Tunteiden ilmaisu Ristiriidat	Tunnetaidot

Taulukko 6: Teemoittelu- Tunnetaidot

Lähinnä juurikin ristiriitatilanteet ja pettymysten sietäminen ja vanhempien tapa toimia niissä tilanteissa, kun lapsella on haastava tunne päällä. (H3K3)

Toiveita varhaiskasvatukselle koskien lasta, toimintaa ja yleisesti varhaiskasvatukseen liittyvää.

Alkuperäinen aineisto	Alaluokka	Pääluokka
<ul style="list-style-type: none"> Perheen toiveita päiväkodille Toiveet varhaiskasvatukselle koskien lasta / toimintaa 		Toiveet varhaiskasvatukselle

Taulukko 7: Teemoittelu- Toiveet varhaiskasvatukselle

Tietenkin myös niitä vanhempien toiveita. (H5K1)

8.2 Saadun tiedon merkitys lapsen varhaiskasvatussuunnitelman luomisessa

Toiseen tutkimuskysymykseen, miten saatu tieto edistää lapsen varhaiskasvatussuunnitelman luomista, saatiin vastauksia ryhmähaastatteluista. Kasvattajien vastauksista näkyi yhteys

kasvatusyhteistyöhön. Kasvatusyhteistyö on aiemmin tässä työssä määritelty Varhaiskasvatustlain ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2022 mukaan lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi tasa-arvoisessa ja kunnioittavassa yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Vastauksista oli myös nähtävissä kasvattajien halu toimia lapsen parhaaksi, lapsen edun mukaisesti. Kasvattajien ajatuksia saadun tiedon merkityksestä on esitetty kursivoiduilla lauseilla haastatteluaineistosta.

Haastatteluissa oli nähtävillä kasvattajien ajatus siitä, kuinka he haluavat toimia parhaalla mahdollisella tavalla ottaen huomioon lapsen kokonaisvaltaisesti ja yksilöllisesti. Huoltajat ovat parhaita asiantuntijoita omasta lapsestaan, joten saadun tiedon merkitys heiltä on suuri.

Lähdetään semmoisen positiivisen kautta miettimään lapsen arkea ja perheen arkea. Vahvistetaan sitä positiivista. (H1K1)

Vanhemmuuttakin vahvistaen ja käydään siitä keskustelua. (H3K1)

Koska perheet ovat yksilöllisiä ja perheissä saattaa olla haasteita liittyen lapseen tai johonkin muuhun, mikä jollain tapaa vaikuttaa perheen arkeen, on kasvattajien ammatillinen osaaminen merkittävässä asemassa. Varhaiskasvatuksessa työskentelee iso joukko eri ammattilaisia, joilta on mahdollista saada tukea ja ohjausta mm. perheen arjen haasteisiin.

Vanhempien toiveita sitten, että mitä mihin he kaipaasi ehkä tukea ja näin. (H5K2)

Esille nousi myös asioita, mitkä ovat perheelle tavallisia, heidän elämäänsä kuuluvia, mutta mitkä näyttäytyvät erilaisina varhaiskasvatuksen ympäristössä.

Kaksi kotia ,että asuu vuoroviikoin äidillä ja isällä. Se vaikuttaa sitten siihen varhaiskasvatukseen, ihan niihin päivien pituuksiin. (H5K1)

Varhaiskasvatuksessa halutaan toimia tukien kotiympäristöä ja siellä luotuja toimintatapoja. Asiat ovat usein pieniä, mutta lapselle tärkeitä varhaiskasvatuspäivään turvaa tuovia elementtejä.

Onko jotain rituaaleja unikavereita, muita juttuja kommervenkkejä siihen nukkumiseen. (H3K1)

Saadaan rauhassa ja turvallisesti unen maille tukien niitä vähän niitä rituaaleja ja juttuja mitä siellä kotonakin on. (H3K2)

8.3 Johtopäätökset

Varhaiskasvatuksessa tulee toteuttaa kaikkia osapuolia kunnioittavaa kasvatusyhteistyötä. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) mukaan lähtökohtana kasvatusyhteistyöhön kuuluu mm. kasvattajien kunnioitus huoltajien asiantuntijuuteen omasta lapsestaan (Arviointityökalujen kuvaukset N.d.). Tähän asiantuntijuuteen pohjautuen, laadittaessa lapsen vasua, tarvitaan lapsen ja huoltajien osallisuutta nykyistä enemmän. Suunnitelmaa laadittaessa ei riitä vain kasvattajien havainnoima, varhaiskasvatuksen arjessa nähty lapsen osallisuus, vaan siihen tarvitaan myös tietoa huoltajilta lapsesta ja perheestä kotiympäristössä.

Tutkimus osoitti, että kasvattajat tarvitsevat lapsen kotoa enemmän arjen tietoa lapsesta ja perheestä sekä perheen toimintatavoista eri arjen tilanteissa. Pääluokan, **lapsi ja kasvat**us alle kertyi kysymyksiä liittyen lapsen luonteenpiirteeseen, pelkoihin ja ylipäättään, onko lapsi ollut vielä varhaiskasvatuksessa. Kasvattajat näkivät myös tärkeänä tietää perheen kasvatukseen liittyviä arvoja. Ahonen (2017) kirjoittaa kodin ja varhaiskasvatuksen arvoperustan voivan olla hyvinkin kaukana toisistaan esimerkiksi kulttuuristen ja yhteiskunnallisten arvojen vaikuttamana. Varhaiskasvatuksen arvoperusta on myös monitahoinen, perustuen mm YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja varhaiskasvatuslakiin. Arvojen erilaisuus tulisi Ahosen mukaan kuitenkin nähdä rikkautena, ei uhkana. (Ahonen 2017, 29-31)

Arjen tietoa saamalla lapsen vasua voidaan luoda yksilöllisesti lapsen etua ajatellen, mutta myös perheen kokonaisuus huomioiden. Poijula (2019) kiteyttää jokaisen lapsen olevan omanlaisensa yksilö. Hänen mukaansa jokainen lapsen verkostossa oleva aikuinen tukee lapsen kasvua ja kehitystä (Poijula 2019.) Turvallisen kasvu- ja oppimisympäristön luominen lapselle on yksi pedagogisen turvallisuuden osa-alue ja lähtökohta varhaiskasvatusta suunniteltaessa. Siihen ajatellaan myös kuuluvaksi kaikki oppimisympäristössä tehtävät ratkaisut lapsen parhaaksi. (Pedagoginen turvallisuus N.d.) Tutkimuksesta nousi ilmi kasvattajien tahto huomioonottaa lapselle tutut, kotona opitut toimintamallit, perustuen juurikin lapsen turvallisen olon luomiseen varhaiskasvatuksessa.

Päivittäistiminnot pääluokan alla on nähtävissä näihin arjen perustoimintoihin, syömiseen, nukkumiseen ja mm päivärytmiin liittyviä kysymyksiä. Kun lapsi kokee olonsa turvalliseksi varhaiskasvatuksessa, syntyy lapselle turvallinen suhde kasvattajaan. Turvallisuuden tunne tuo lapselle mukanaan mahdollisuuden ilmaista omia mielipiteitään, tulla kuulluksi ja näin kokea osallisuutta.

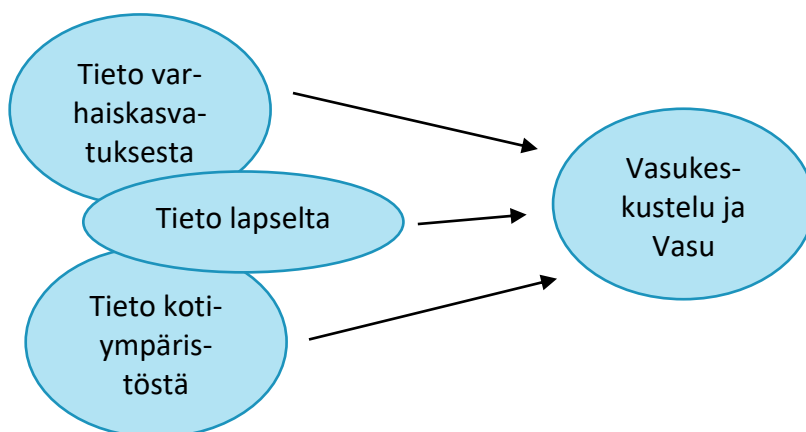
Varhaiskasvatus on osallisuutta edistävä, mutta myös pedagogisesti painottuva kokonaisuus, missä painotetaan lapsen vahvuuksien ja mielekiinnonkohteiden kautta oppimista. Tutkimuksen teemoittelu osoitti, että kasvattajien perheiltä haluama tieto painottuu päivittäistoimintoihin liittyvien tietojen, myös **mielenkiinnonkohteiden** sekä **vahvuusien, taitojen ja haasteiden** ympärille. Mielenkiinnonkohteiden pääluokan alle on teemoiteltu kysymyksiä lapsen lempileikeistä, mitä lapsi mieluusti puuhailee kotona ja mistä lapsi on kiinnostunut. Mielenkiinnonkohteiden ohella kasvattajia kiinnostaa myös tietää lapsen vahvuuksia ja taitoja. Varhaiskasvatuksessa pedagogista toimintaa lähdetään rakentamaan juurikin lapsen mielenkiinnonkohteiden ja vahvuuksien kautta. Ahonen (2017, 34) toteaaakin, että lapsen on mahdollista motivoitua oppimaan uutta, etenkin haasteiden eteen tullessa, kun lapsi saa oppia mielenkiinnonkohteidensa kautta. Kotoa tuleva tieto voi olla hyvinkin erilaista, verrattaen varhaiskasvatuksessa havainnoituun, jo vain sen vuoksi, mitä varhaiskasvatusympäristö sillä hetkellä tarjoaa lapselle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan varhaiskasvatuksen toimintaympäristöjä muokataan sen mukaan, millaisia mielenkiinnonkohteita ja tarpeita lapsilla on. Toiminnan tulee olla myös lapsilähtöistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 20.) Kotoa tulevan tiedon avulla kasvattajien on mielenkiintoisempaa ja tarkoituksenmukaisempaa muokata toimintaympäristöjä vastaamaan sen hetkisiä lasten mielenkiinnonkohteita ja myös tarpeita.

Lapsen verkosto laajenee hänen tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsi solmii uusia kaverisuhteita ja saa elämäänsä lisää aikuisia, jotka toteuttavat kasvatusyhteistyötä yhdessä huoltajien kanssa. Lapsilla on jo tullessaan erilaisia verkostoja, laajoja tai suppeita. Laajat tukiverkostot nähdään varhaiskasvatuksessa lapsen ja perheen voimavaroina, kun taas suppea verkosto saattaa vaatia lapsen arkeen lisätukea. Hyvät tukiverkot ja vuorovaikutussuhteet nähdään sosiaalisena pääomana ja osana koko perheen hyvinvointia (Forssen, Laine & Tähtinen 2002, 88-89). Tutkimuksessa nousi esille, että kasvattajat halusivat tietää perheen ja lapsen olemassaolevista turvaverkoista ja perhetilanteesta. Varhainen puheeksiotto on yksi varhaiskasvatuksen toimintatapa niin

kasvatusyhteisön kesken, mutta myös perheelle. Toimintatapa perustuu avoimuuteen ja ennenkaikkea kasvatusyhteistyöhön ja haluun tarjota tukea perheelle. **Lapsen sosiaalinen verkosto** pääluokan alle on teemoiteltu kasvattajien kysymyksiä mm. perhetilanteesta ja perheen tukiverkostoista. Pääluokan alle muodostui myös kysymyksiä lapsen kaverisuhteista ja leikkikavereista. Kaverisuhteissa ja lapsen leikeissä on usein nähtävillä lapsen kyky ilmaista ja säädellä tunteita. Varhaiskasvatuksessa puhutaan yhä enemmän lapsen sosiaalisemotionaalisista taidoista ja niiden kehittämisestä. (Lasten sosiaalisemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa, N.d.). Aiheeseen on olemassa opetushallituksen julkaisemia hankkeita ja työkaluja varhaiskasvatuksen arkeen. Myös kasvattajat halusivat tietää lapsen kyvystä ilmaista tunteita sekä kuinka ristiriitoja perheessä ratkaistaan. Näitä on tutkimuksen teemoittelussa koottu **tunnetaidot** pääluokan alle. Lapsen tavat toimia varhaiskasvatuksessa ovat verrannollisia tapoihin lapsen kotiympäristössä. Varhaiskasvatus on myös usein lapsen ensimmäinen kodin ulkopuoleinen instituutio, missä lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta huolehtii kodin lisäksi varhaiskasvatuksen ammattilainen. Jotta tätä voidaan toteuttaa laadukkaasti ja yksilöllisesti kasvatusyhteistyön luonteen mukaan, tarvitaan tietoa lapsesta myös lapsen kotiympäristöstä. Sekä varhaiskasvatuksesta havainnoitu tieto, että lapsen kotoa saatu tieto, antavat lapsesta toimijana laajemman kuvan, jolloin yksilöllistä vausa on helpompi lähteä rakentamaan.

Tutkimustulokset osoittivat, että lapsen ja huoltajien osallisuutta tarvitaan enemmän lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa luodessa, jotta vasusta voidaan puhua työvälineenä, sekä Sandbergin (2021) käyttämin vertauskuvien yksityiskohtaisesta kartasta. Kallijärvi (2019) on päätenyt samaan tulokseen tutkiessaan vanhemman ja lapsen osallisuuden kokemuksia lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa. Hänen tutkimuksessaan lapsen osallisuus tarvitsee enemmän näkyvyyttä varhaiskasvatussuunnitelman prosessissa. (Kallijärvi 2019, 34.) Tutkimustuloksista on myös selkeästi nähtävillä kasvatusyhteistyön periaate. Kasvattajat havainnoivat lasta ja saavat tietoa lapsesta lapsen toimissa varhaiskasvatuksen ympäristöissä. Kotiympäristöstä tuleva tieto kuitenkin tukee kasvattajien havaintoja ja mahdollisesti selittää lapsen tapaa toimia. **Toiveet varhaiskasvatukselle** nousi teemoittelussa yhdeksi pääluokaksi, joskin määrällisesti muita pienemmäksi kokonaisuudeksi. Toiveet voidaan rinnastaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) toiminnan kehittämisen kohtaan. Kyseessä on antaa huoltajille mahdollisuus toiminnan kehittämiseen ja suunnitteluun yhteistyössä lasten ja kasvattajien kanssa, mikä nähdään yhtenä osallisuutta edistävänä tekijä varhaiskasvatuksessa.

Saadun tiedon merkitystä voidaan tutkimuksen haastatteluiden perusteella yhteenvetäen sanoa, että perhe nähdään kasvatushenkilöstön näkökulmasta tärkeänä osana vasukeskustelua ja yhtenä asiantuntijana lasta koskeissa asioissa. Kuvio 2: vasukeskustelu, kuvaa haastatteluista välittyvää yhteistyön ja molemminpuolisen asiantuntijuuden tärkeyttä. Tutkimukseen osallistuneiden kasvattajien näkemys toivon mukaan vahvistuu kaikkien kasvattajien keskuudessa ja näkemyksestä tulee toimintatapa vasukeskusteluun.

Kuvio 2: Vasukeskustelu

9 Pohdinta

Opinnäytetyö sai alkunsa henkilöstöpalaverissa nousseesta keskustelusta helmikuussa 2024, aiheena osallisuus ja sen edistäminen Keuruun varhaiskasvatuksessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman luomisessa. Esihenkilöiden kanssa käydyn keskustelun jälkeen aiheesta päätin toimeksiantona lähteä tekemään tutkimusta aiheesta. Tutkimusluvan saatua, solmin toimeksiantosopimuksen ja aloitin tutkimuksen saatekirjeen laatimisella.

Tutkimukseen tavoiteltiin 50:tä osallistujaa kymmenestä eri ryhmästä, Keuruun varhaiskasvatuksen kolmesta yksiköstä. Tutkimukseen osallistui 32 henkilöä, kymmenestä tiimistä, Keuruun varhaiskasvatuksen kolmesta yksiköstä. Henkilömäärä oli alhaisempi, koska olin laskenut jokaisen tiimissä työskentelevän osallistuvan tutkimukseen, mutta erinäisistä syistä tiimeissä oli osallistujia vain 2–3 henkilöä, mikä laski osallistujien henkilömäärää. Tärkeintä kuitenkin oli saada jokaisesta

kolmesta yksiköstä osallistujia, jotta tutkimuksessa voidaan tutkia Keuruun varhaiskasvatuksesta koko laajuudeltaan ja tämä toteutui. Vastaajat työskentelivät laajasti varhaiskasvatuksen kentällä eri ammattinimikkeillä ja eri ikäisten lasten kanssa ikäjakaumalla 0-6.

Tutkimus toteutui suunnitellussa aikataulussa toukokuun 2024 aikana, vaikka tutkimusluvan saaminen venyi tutkijasta riippumattomista syistä. Saatekirjeenä liitteenä laitettu ohjeistus tutkimuksesta aikatauluineen toimi läpi tutkimuksen vievänä nuorana. Tämä helpotti tutkimukseen osallistuvia pysymään suunnitellussa aikataulussa, sillä tutkimus sisälsi kolme eri vaihetta suhteellisen tiiviissä aikataulussa. Haastattelut toteutettiin kolmena eri päivänä, useampi saman päivän aikana. Jalkauduin yksiköihin ja tiimeihin haastateltavien luokse. Tämä oli yksinkertaisin tapa haastatella tiimiä, niin ettei tarvittu työaika tai muita järjestelyitä tutkittavien osalta. Toki se vaati aikatauluttamista tutkijalta ja joustamista omista aikatauluista, mutta koen tämän järjestelyn palvelleen, sillä osallistumismäärä oli hyvä ja tutkimuksen toteutumisen kannalta riittävä. Haastattelut tallennettiin ja litteroitiin Officen Sanelu- ohjelmalla. Haastattelut pysyivät annetussa aikarajassa ja aiheessa koko haastattelun ajan. Litteroinnin kielentarkistus vaihe oli helpohko, sillä haastattelut eivät rönsyilleet, haastateltavat puhuivat selkeästi, eivätkä puhuneet toistensa päälle. Heti ensimmäisen haastattelun jälkeen huomasin, että haastatteluihin täytyy merkata heti (päädyin värikoodaamaan) kenestä haastateltavasta on kyse, jotta tietoa voidaan totuudenmukaisesti hyödyntää tutkimuksen tuloksissa.

Tutkimuksen analyysi sujui niin ikään aikataulussa ja oli viimekädessä riippuvainen vain tutkijasta itsestään. Tutkimusaineisto oli selkeää. Tutkimuksen tiedonkeruunmateriaalit oli selkeästi kirjattu, joskin annetusta ohjeesta poiketen, monenlaisille eri lapuille. Tämän vuoksi pohdinnat siirrettiin sanasta sanaan word-tilukkaan, mistä teemoittelu ala- ja yläluokkiin oli vielä selkeämpää.

Tutkimuksen tavoitteena oli edistää lapsen ja huoltajien osallisuutta varhaiskasvatussuunnitelman luomisessa. Laadullisella tutkimuksella pyrittiin saamaan Keuruun varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstöltä vastauksia tutkimuskysymykseen: millaista tietoa lapsen kotiympäristöstä tarvitaan tukemaan lapsen ja huoltajan osallisuutta vasukeskustelussa. Saadun tiedon pohjalta luotiin Keuruun varhaiskasvatuksen käyttöön otettava lapsen varhaiskasvatussuunnitelman esitietolomake (Liite 1.). Tutkimus kohdennettiin varhaiskasvatuksessa työskenteleville kasvattajille. Tutkijalla oli

siinä vaiheessa jo luottamus tutkittavien ammattiosaamista kohtaan, jolloin kasvatushenkiköön kokemusten perusteella oli lomakkeen luominen mahdollista.

Lomakkeen ajatus on, että perhe keskustelee ja kirjaa kotona tietoa lapsen kotiympäristöstä yhdessä lapsen kanssa. Tällöin saadaan lisättyä huoltajien ja lapsen osallisuutta jo ennen vasukeskustelua. Tärkeintä on tähdentää huoltajille esitietolomakkeen täyttämisen idea niin, että myös lapsi pääsee kotona osalliseksi, kertomalla itse mielipiteitään.

Keuruun varhaiskasvatuksessa on käytössä hoidon aloitukseen liittyvä kaavake, millä haetaan vastaavanlaista tietoa lapsen kotiympäristöstä. Tutkimuksen aikana esitietolomakkeesta oli kasvattajilta positiivista. He vertasivat kaavaketta osittain hoidon aloituskaavakkeeseen ja kertoivat sen olevan hyvä. Kasvattajat pitivät myös hyvänä, että joka syksy ennen vasukeskustelua perheet pysähtyvät lapsensa asioiden äärelle ja käyvät yhdessä lapsen kanssa keskustelua, mikä on lapselle tärkeää ja mikä tekee lapsesta ainutlaatuisen.

Keuruun varhaiskasvatuksen varhaiskasvatuksen erityisopettajat olivat mukana lomakkeen työstämisen loppuvaiheessa antamassa kommentteja ja mahdollisia tarkennuksia lomakkeeseen. Heiltä saatu palaute oli positiivista. Esitietolomake on hyväksytty ja otettu käyttöön Keuruun varhaiskasvatuksessa syksyllä 2024.

Toisella tutkimuskysymyksellä pyrittiin saamaan vastausta kysymykseen: miten saatu tieto tukee lapsen ja huoltajan osallisuutta vasukeskustelussa. Saatu tieto, mikä tulee lapsen kotiympäristöstä, asettaa huoltajat ja lapsen asiantuntijoiksi lapsen kotikentältä. Alasuutari (2010) puhuu tutkimuksessaan horisontaalisesta ja vertikaalisesta tavasta vasukeskustelussa. Verikaalinen tapa on kasvattajalähtöistä asiantuntijakeskustelua, kun taas horisontaalisessa tavassa ymmärrys kasvatusyhteistyöstä ja jaetusta asiantuntijuudesta on omaksuttu vasukeskustelun toimintatapaan. (Alasuutari 2010, 54.)

Kaiken kaikkiaan tutkimustulokset olivat varhaiskasvatuksessa työskentelevälle tutkijalle jokseenkin ennalta tiedossa olevia. Ne eivät tavoittele kuuta taivaalta vaan pureutuvat arkeen yksinkertaisuudellaan ja selkeydellään. Ne myös vahvistivat tutkijan ajatusta kasvatusyhteistyön merkityksestä varhaiskasvatuksessa, sekä huoltajien asiantuntijuuden merkitystä lapsesta.

9.1 Tutkimuseettiset huomiot ja luotettavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet uudistuivat 2022 enemmän osallisuutta painottavaksi kokonaisuudeksi, mikä tulee huomioida myös laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Uudistumisen myötä myös paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma vaati päivittämistä. Henkilöstöpalaverissa keskusteltiin osallisuudesta ja lapsen vasun laatimisen prosessista. Tartuin keskustelussa nousseeseen aiheeseen ja aloin työstämään toimeksiantona ajankohtaista, työelämälähtöistä tutkimusta aiheesta.

Saatuani oppilaitokselta hyväksytyn opinnäytetyönsuunnitelman, missä olin osoittanut selvityksen tiedonhankinnasta ja aineistohallintasuunnitelman, solmin toimeksiantosopimuksen, sekä anoin tutkimusluvan Keuruun kaupungilta aloittaakseni tutkimuksen. Hyväksytyn tutkimusluvan saatuani lähetin Keuruun kaupungin varhaiskasvatuksen työntekijöille saatekirjeen tutkimuksen toteuttamisesta ja aikataulusta toukokuun 2024 aikana. Saatekirjeessä kerroin osallistuvuuden vapaaehtoisuudesta ja anonyymiydestä, mutta myös mahdollisuudesta vaikuttaa luotavaan välineeseen lisätä lasten ja huoltajien osallisuutta lapsen varhaiskasvatussuunnitelman luomisessa.

Opinnäytetyön laatiminen ja tutkimuksen toteuttaminen perustuu hyvää tieteellisen käytännön noudattamiseen ja sitä ohjaavien peruseriaatteiden, kuten luotettavuutta, rehellisyyttä, arvostusta ja vastuunkantamista noudattamiseen. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023, 12). Luotettavuutta voidaan osoittaa tutkimuksen luonteeseen sopivilla asianmukaisilla lähteillä ja tarkoilla lähdeviitteillä. Lisäksi tutkimustulokset tulee esittää, mitään niihin lisäämättä tai poistamatta. Tutkijan täytyy myös arvioida, onko tutkimusaineisto riittävä vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2006) liittävät tutkimukseen reflektion käsitteen, mikä tulisi pitää käsillä koko tutkimuksen ajan. He puhuvat myös miksi- sanan käyttämisestä ja ohjeistavat tutkijaa asettamaan itselleen miksi- kysymyksiä, jotta tutkimus pysyy laadukkaana alusta loppuun. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tutkimukseen halusin osallistuvan kaikki Keuruun varhaiskasvatuksessa työskentelevät ammattihenkilöt ammattinimikkeeseen katsomatta. Eettisesti koen, että jokaisen kasvattajan näkemys on tärkeä. Huomionarvoista on myös eri ammattihenkilöiden eri mittaiseen työkokemukseen perustuvat näkemykset lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta.

Tutkimuksen yksi varhaiskasvatusyksiköistä on myös työpaikkani, joten ammatillinen suhteeni siellä työskenteleviin henkilöihin on tutumpi, verraten kahteen muuhun tutkimuksessa olleeseen yksikköön. Pohdin jo ennen haastatteluja, että minun täytyy kiinnittää erityistä huomioita haastatteluita tehdessä omaan neutraaliin ja tasavertaiseen olemukseen. Myös haastateltavat saattavat kokea samankaltaisia tuntemuksia ja kokea haastattelun enemmän jutusteluna, kuin tutkimuksena. Nämä pohdinnat kuitenkin osoittautuivat lähes turhiksi. Ennalta sovittu haastattelu-aika, ennalta määritelty haastattelun kesto ja haastattelua ohjaava kysymys, sekä mukana tuoma haastattelun tallennusväline (kannettava tietokone) toivat ryhtiä ja asialinjaa haastatteluihin.

Tutkimusaineiston käsittelyssä ja analysoinnissa anonymisointi, poisti materiaaleista tutkimukseen osallistujien pienetkin tunnistetiedot. Tutkijana suhtauduin aineiston analysointiin neutraalisti ja analysoin vain sitä mitä näin. Laadullisessa tutkimuksessa oleellista on saatu empiirinen aineisto, mistä analyysissä lähdetään liikkeelle (Juhila 2021). Tutkimustuloksia esittäessä, kiinnitin huomioita tarkkuuteen sekä liitin tuloksiin taulukoita ja lainauksia aineistoista.

Luotettavuutta tutkimuksen aikana pidin yllä tiedottamalla tutkimuksen vaiheista etukäteen, tutkimuksen etenemisen aikana mm. muistuttamalla tutkimukseen osallistumisesta ja mahdollisuudesta olla yhteydessä tutkimuksen tiimoilta aikataulutuksen tai jonkin muun asian merkeissä. Tutkimuksen loputtua kiitin yhteistyöstä ja muistutin mahdollisuudesta olla yhteydessä, jos jokin asia jäi mietityttämään. Tutkimuksesta syntyvä esitietolomake otettiin käyttöön elokuussa 2024 ja tähän liittyen järjestettiin henkilöstölle opastus. Opinnäytetyöni rajautui kuitenkin tutkimukseen ja laadittuun tuotokseen. Jatkosta vastaa mm. pedagogisesta vastuusta oleva apulaisjohtaja sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Tiedottaminen tapahtui Keuruun kaupungin jakelulista sähköposteilla yksiköihin. Tällöin varmistui, että kaikki saivat tiedon yhtä aikaa ja tieto jäi olemaan mahdollista myöhempää tarkastelua varten.

9.2 Hyödynnettävyys ja jatkotutkimukset

Lasten ja huoltajien osallisuudesta varhaiskasvatusympäristössä veloitetaan valtakunnallisesti mm. varhaiskasvatuslaissa 540/2018 §20 ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2022. Lasten osallisuuden tukeminen ja edistäminen jo varhaiskasvatuksessa luo pohjaa tulevaisuuteen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisussa (2023) lapsen osallisuus nähdään mahdollistajana useasta

näkökulmasta. Lapsista kehkeytyy toimijoina aktiivisia näkymättömyyden sijaan. Lapset saavat harjoitella kansalaistaitoja ja tuntea itsensä huomioiduksi, arvostetuksi. Heillä on omalla toiminnallaan mahdollisuus myös vaikuttaa palvelun, tässä tapauksessa varhaiskasvatuksen toimintaan. (Lapsen osallisuus 2023.) Lapsen osallisuuden mahdollistaminen jo varhaiskasvatuksessa auttaa lasta tulemaan tietoisemmaksi itsestään ja mahdollisuuksistaan vaikuttaa omaan elämäänsä. Jo varhain annetut mahdollisuudet tukevat lapsen itsetuntoa ja kokemusta itsestään arvokkaana yksilönä. Osallisuus nähdään vastakohtana syrjäytymiselle, mitä myös varhaiskasvatuksessa pyritään ehkäisemään jo subjektiivisesta varhaiskasvatusoikeudesta lähtien.

Tutkimus lasten ja huoltajien osallisuuden edistämisessä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman luomisessa toteutettiin toimeksiantona Keuruun varhaiskasvatukseen. Lasten osallisuuden mahdollistamisesta jo varhaiskasvatuksessa nähdään olevan yhteiskunnallisesti merkitystä. Huoltajien osallisuuden lisääminen lapsen vasun luomisessa antaa huoltajille mm. ymmärrystä kasvatusyhteistyön merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Huoltajien osallisuus vahvistaa myös heidän asiantuntijuuttaan lapsesta, sekä tuo lapsen kotiympäristön vahvan merkityksellisyyden osaksi varhaiskasvatuksen ympäristöä. Ennen kaikkea huoltajien ja lapsen osallisuuden tukeminen tulisi nähdä varhaiskasvatuksen välittämisenä koko perhettä kohtaan.

Jatkotutkimuksia näkisin sekä varhaiskasvatuksen työntekijöiden, että huoltajien kokemusten tutkiminen esitietolomakkeen käyttöönoton vaikutuksia käytävään lapsen vasukeskusteluun. Onko esimerkiksi esitietolomake selkiyttänyt huoltajille vasukeskustelun tarkoitusta ja antanut huoltajille mahdollisuuden valmistautua vasukeskusteluun nykyistä paremmin? Ovatko he kokeneet saavansa enemmän osallisuutta vasukeskusteluun lomakkeen kautta?

Kasvattajien kokemuksia ennalta saadun tiedon merkityksestä vasukeskusteluun voisi jatkotutkia mm. onko ennalta saatu tieto vaikuttanut keskustelun asiantuntijuuden jakaantumiseen? Tutkimusta voisi tehdä myös näkökulmasta, miten ennalta perheiltä saatu tieto vaikuttanut vasukeskustelun.

Lapsen osallisuuden tutkimisen vasukeskustelussa näkisin tärkeimpänä jatkotutkimuksena. Onko esitietolomake mahdollistanut lapsen äänen esille tulemisen? Ymmärtävätkö sekä kasvattajat ja huoltajat ottaa lapsen osalliseksi entistä enemmän vasun luomisessa?

Lähteet

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus

Arviointityökalujen kuvaukset. N.d. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Viitattu 26.6.2024. <https://www.karvi.fi/fi/arvioinnit/varhaiskasvatus/valssi-varhaiskasvatuksen-laadunarviointijarjestelma/arviointityokalujen-kuvaukset>

Costiander, K., Kaplin-Sainio, K., Rehn, C., Viira, S. 2023. Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien avulla piirretään yhteiset suuntaviivat pedagogiselle työlle. Opetushallituksen julkaisu 21.11.2023. Viitattu 31.5.2024. <https://www.oph.fi/fi/blogi/paikallisten-varhaiskasvatussuunnitelmien-avulla-piirretaan-yhteiset-suuntaviivat>

Eerola-Pennanen, P. & Turja, L. 2017. Yhdenvertaisuus ja moninaisuus. Teoksessa Valloitava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino Oy

Forssen, K., Laine, K. & Tähtinen, J. 2002. Hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa. Teoksessa Marginaalit ja sosiaalityö. Viitattu 15.9.2024 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/44433/3/SoPhi65.pdf#page=82>

Havainnointi ja pedagoginen tuki 3–5- vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Lasten päivähoito ja oppaita työkirjoja 2008:3. Viitattu 24.8.2024 https://www.socca.fi/files/486/Havainnointi_pedagoginen_tuki_varhaiskasvatuksessa_2008.pdf

Heikka, J., Kettukangas, T., Turja, L. & Heiskanen, N., 2022, How educators commit to enhancing children's participation in early childhood education pedagogical plans. South African Journal of Childhood Education 12(1), a1170. Viitattu 1.9.2024 https://www.proquest.com/docview/2715181483/fulltextPDF/217077DA165343C8PQ/1?accountid=11773&source_type=Scholarly%20Journals

Hirsjärvi, S. 2016. Tutki ja kirjoita. Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (toim.) Helsinki: Tammi

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2023. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Viitattu 3.6.2024 https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Isola A-M. 2022. Mitä osallisuus on ja miten sitä edistetään? Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. YouTube julkaisu. 27.4.2022. Viitattu 4.6.2024 <https://www.youtube.com/watch?v=U9qYvLSLgE>

Juhila, K. 2021. Teemoittelu. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 7.6.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>

Juhila, K. 2021. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 1.9.2024 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>

- Juhila, K. 2021. Laadullinen tutkimus ja teoria. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 1.9.2024
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimus-ja-teoria/>
- Kallijärvi, R. 2019. Vanhemman ja lapsen osallisuus lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa. Laurea AMK opinnäytetyö. Viitattu 2.6.2024. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/265934/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6%20Kallij%C3%A4rvi.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Kallio, V. 2017. Lastentarhanopettajien tulkintoja huoltajien osallisuudesta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa. Tampereen yliopiston pro gradu- tutkielma. Viitattu 2.6.2024
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/101581/gradu-1497858230.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Karhila, H. 2016. Lasten ja vanhempien osallisuus päiväkodin kontekstissa. Kokemuksia ja kehittämishaasteita. Jyväskylän ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Viitattu 3.6.2024
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/111009/YAMK-Karhila%20Hanna.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Keuruun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2022. Viitattu 31.5.2024. <https://www.keuruu.fi/images/sivistyspalvelut/dokumentit/Varhaiskasvatussuunnitelma2022.pdf>
- Lapsen osallisuus. 2023. Lastensuojelun käsikirja. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu. Päivitetty 7.12.2023. Viitattu 12.9.2024 <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>
- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011. 2007. Opetusministeriön julkaisu. Viitattu 4.6.2024 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78974/opm41.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Lasten sosiaalisemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. N.d. Opetushallituksen julkaisu. Viitattu 15.9.2024 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lasten-sosioemotionaalisten-taitojen-tukeminen-varhaiskasvatuksessa>
- Mitä on varhaiskasvatus? N.d. Opetushallituksen julkaisu. Viitattu 28.6.2024
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Mustonen, M. & Räisänen, H. 2023 Lasten osallisuus päiväkodissa. Savonia ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Viitattu 24.8.2024 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/795832/Mustonen_Raisanen.pdf?sequence=2
- Nivala, E. 2021. Osallisuuden moninaisuus. Kansalaisyhteiskunta. Tietopankki. Julkaistu 14.4.2021. Viitattu 2.6.2024. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/osallisuuden-moninaisuus/>
- Nivala, E. & Ryyänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Viitattu 5.6.2024
<file:///C:/Users/Omistaja/Downloads/122317-Artikkelin%20teksti-251182-1-10-20221016.pdf>

Nurmi, S. 2011. Näyn ja Kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Toim. S. Nurmi & K. Rantala. Helsinki: LK-kirjat / Lasten keskus Oy

Näpärä, L. 2017. Haastattelun lajityypit. Spoken artikkelit. Julkaistu 12.4.2017. Viitattu 7.6.2024. <https://spoken.fi/haastattelun-lajityypit/>

Osallisuus- sanastoa. N.d. Yhdistysyhteistyön julkaisuja. Viitattu. 22.9.2024 https://www.yhdistysyhteisty.fi/yhdistykset_yhteistyossa/osallisuus/osallisuus-aineistoa/osallisuus-sanastoa/

Osallisuus on tunne siitä, että kuuluu johonkin. 2018. SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry:n artikkeli. Julkaistu 23.11.2018. Viitattu 7.8.2024. <https://www.soste.fi/osallisuus-on-tunne-siita-etta-kuuluu-johonkin/>

Osallistaminen avaa mahdollisuuksia!. 2014. Suomen eOppimiskeskus ry. YouTube julkaisu. 19.12.2014. Viitattu 5.6.2024. <https://www.youtube.com/watch?v=D3gvdU5GTW8>

Osallisuus ja yhdessä kehittäminen. 2024. Tutkimus ja kehittäminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty 31.5.2024. Viitattu 2.6.2024 <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosiaaliset-innovaatiot-lastensuojelussa-koordinaatiohanke-soila-/osallisuus-ja-yhdessa-kehittaminen>

Pedagoginen turvallisuus. N.d. Turvallisuuskasvatus. Opetushallituksen julkaisu. Viitattu 26.6.2024. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-turvallisuus>

Poijula, S. 2019. Lapsi tarvitsee huolenpitoa hyvään kasvuun. Lastensuojelun keskusliiton tiedote. Julkaistu 4.6.2019. Viitattu 28.6.2024. <https://www.lskl.fi/tiedotteet/lapsi-tarvitsee-huolenpitoa-hyvaan-kasvuun/>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Tutkimuksen arviointi- reflektointia. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 22.9.2024 https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_3.html

Salminen, J. 2017. Kasvattaja lasten kehityksen ja oppimisen tukijana. Teoksessa Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino Oy

Tietoa varhaiskasvatuksesta vanhemmille ja huoltajille selkokielellä. N.d. Opetushallituksen julkaisu. Viitattu 3.9.2024 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tietoa-varhaiskasvatuksesta-vanhemmille-ja-huoltajille-selkokielella>

Turja, L. 2017. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus

Turja, L. & Vuorisalo, L. 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino Oy.

Tästä litteroinnissa on kyse. 2022. Tutkimustie blogi-kirjoitus. Julkaistu 21.4.2022. Viitattu 7.6.2024 <https://tutkimustie.fi/blogi1-litteroinnista.html>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Annettu 13.8.2018. Viitattu 27.5.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidm46651394884160>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2022. Opetushallituksen määräykset ja ohjeet 2022:2a. Julkaistu 18.2.2022. Viimeinen oikaisutiedote tehty 31.5.2022. Viitattu 23.5.2024 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Viitattu 3.9.2024 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vuori, J. N.d. Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokirjo. Viitattu 6.6.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>

Liitteet

Liite 1. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman esitietolomake

Lapseni _____, _____-vuotta

Haluaisin oppia:

Lapseni: (luonne, vahvuudet, haasteet, tunteidenilmaisu..)

Päivärytmit kotona: (ruokailu, ulkoilu, syöminen, nukkuminen..)

Näistä pidän / en pidä / pelkään:

Ketä perheeseen kuuluu? Perheenne turvaverkot

Minkälaisia arvoja tai kasvatuseriaatteita perheellänne on?

Toiveita varhaiskasvatukselle, koskien toimintaa ja yhteistyötä: